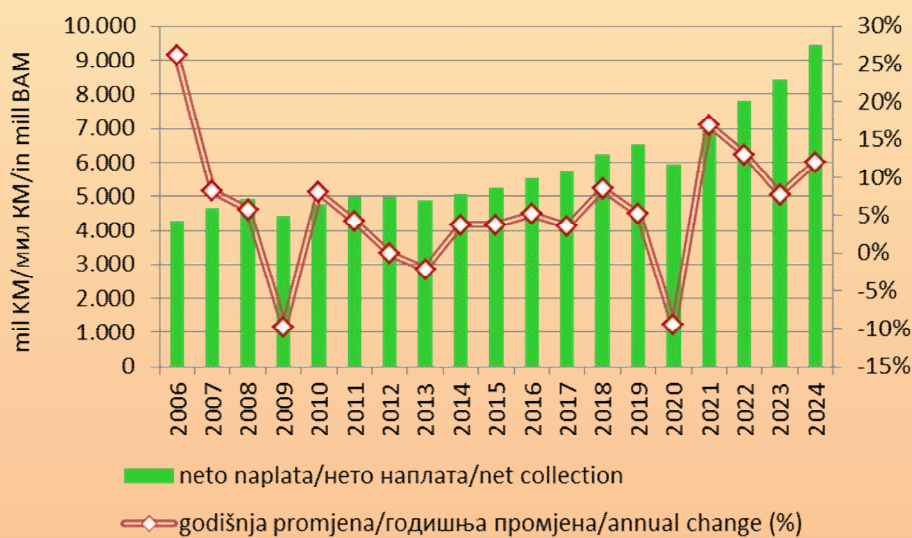

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

Broj
Број
Number **241/242**

juli/avgust 2025 – srpanj/kolovoz 2025 – јули/август 2025 – July/August 2025

У фокусу...

Према прелиминарном извјештају о готовинском току на ЈР УИО у јуну 2025. је наплаћено 1,034 млрд КМ бруто прихода од индиректних пореза, што је за 108,9 мил КМ више него у истом мјесецу 2024., док су исплате поврата биле веће за 18,2 мил КМ. Нето наплата индиректних пореза је износила 861,9 мил КМ, што представља раст од 11,8% у односу на јуни 2024. На нивоу првог полугодишта 2025. бруто приходи од индиректних пореза су износили 5,748 млрд КМ. Исплате поврата су биле веће за 69,3 мил КМ, те је остварена нето наплата индиректних пореза у износу од 4,655 млрд КМ. У првом полугодишту 2025. остварен је раст нето прихода од индиректних пореза од 5,8%, односно 256,3 мил КМ више у поређењу са истим периодом 2024.

Графикон 1

Графикон 2

Из упоредног прегледа нето наплате индиректних пореза могу се уочити два тренда. У прва четири мјесеца 2025. у чак три је остварен негативни мјесечни раст, а кумулативна стопа раста је износила 3,5%. Међутим, у мају и јуну 2025.године су остварене јако високе стопе раста које су кумулативну стопу повећале за 2,3 п.п. (Графикон 1). На снажне осцилације наплате у првом полугодишту указује и чињеница да је од укупних нето ефеката раста прихода од индиректних пореза у првом полугодишту 2025. чак 40% остварено у марту, 35% у јуну, а преосталих 25% у мају (Графикон 2).

др Динка Антић
шеф Одјељења

Sadržaj:

Анализа прихода од акциза на безалкохолна пића и текући трендови	2
Наплата прихода од ПДВ-а и ПДВ јаз у условима растуће инфлације у 2022. години	17

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник
лектор : Дарија Комленовић, проф. англистике

Анализа прихода од акциза на безалкохолна пића и текући трендови

(пише: Мирјана Поповић, стручни савјетник - макроекономиста)

Увод

Акцизе представљају један од значајнијих извора јавних прихода у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: БиХ), са важном фискалном и регулаторном улогом. Поред основне функције генерисања прихода за буџет, акцизе се често користе као инструмент за утицај на потрошачке навике, нарочито у областима које се тичу јавног здравља и заштите животне средине. Безалкохолна пића, као широко конзумирана категорија производа, заузимају значајно мјесто у систему акцизног опорезивања у земљи.

Кроз квантитативну анализу доступних података у наставку ће бити идентификовани кључни трендови, сезонске осцилације и њихов утицај на динамику наплате. Анализом ових показатеља ствара се основ за боље разумијевање ефеката акцизне политике у овом сектору, као и простор за идентификацију потенцијалних изазова и препорука за унапређење система наплате. С обзиром на растући значај фискалне стабилности и потребе за ефикаснијим прикупљањем јавних прихода, оваква анализа има и практичан значај у контексту креирања будућих политика у области индиректног опорезивања.

Сажетак

Анализа је наставак претходно објављених анализа¹ која има за циљ да изврши детаљну анализу наплате прихода од акциза на безалкохолна пића у БиХ кроз троструки временски оквир:

- Годишња наплата у периоду 2021²-2024.³ године и годишња стопа раста за период 2022-2024. године укупних прихода од акциза на безалкохолна пића, прихода од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића.
- Квартална наплата у периоду први квартал (Q1) 2021-први квартал (Q1) 2025.⁴ године и квартална стопа раста за период први квартал (Q1) 2022-први квартал (Q1) 2025. године укупних прихода од акциза на безалкохолна пића, прихода од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића.
- Мјесечна наплата у периоду јануар 2021-април 2025.⁵ године и мјесечна стопа раста за период јануар 2022-април 2025. године укупних прихода од акциза на безалкохолна пића, прихода од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића.

1. Годишње кретање прихода од акциза на безалкохолна пића

Укупни приходи од акциза имају велико учешће у укупним приходима од индиректних пореза. Међутим, учешће укупних прихода од акциза на безалкохолна пића у укупним

¹ О политици опорезивања безалкохолних пића и наплати прихода од акциза на безалкохолна пића више у: Поповић, М. (2022). "Анализа наплате прихода од акциза на безалкохолна пића". ОМА билтен бр. 205/206. О кретањима наплате ових прихода и текућим трендовима више у: Поповић М. (2023 и 2024) "Анализа наплате прихода од акциза на безалкохолна пића и текући трендови". ОМА билтен бр. 217/218 и 229/230.

² Због појаве пандемије Covid-19, 2020. година није релевантна за поређење.

³ Посљедњи расположиви годишњи подаци

⁴ Посљедњи расположиви квартални подаци

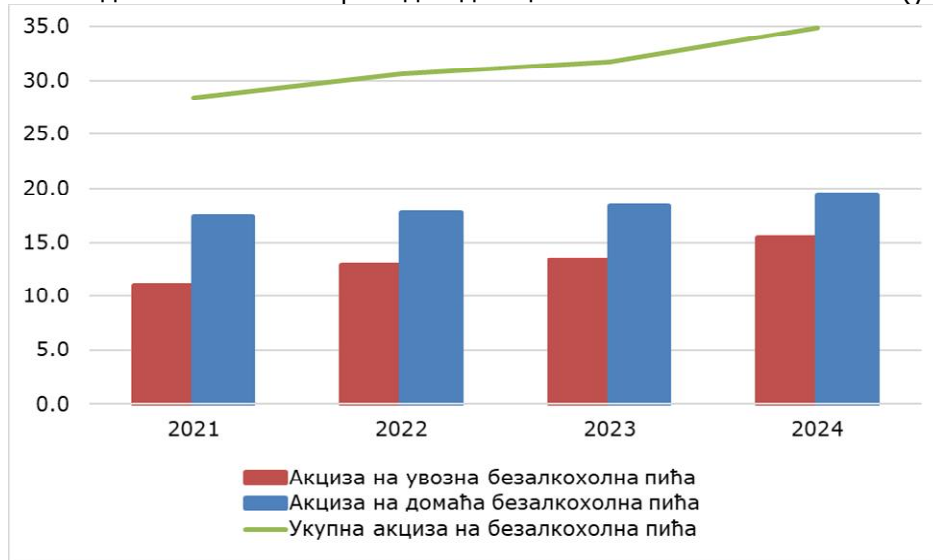
⁵ Посљедњи расположиви мјесечни подаци

приходима од акциза на годишњем нивоу у посматране четири године може се сматрати релативно малим⁶ у поређењу са приходима од акциза на друге акцизне производе као што су дувански производи, алкохолна пића и гориво.

Графиконом један приказано је годишње кретање прихода од акциза на безалкохолна пића у БиХ за период 2021-2024. године, у милионима КМ. Приказани су укупни приходи од акциза, као и њихова структура према поријеклу производа - приходи остварени од увозних и приходи остварени од домаћих безалкохолних пића. Оваква подјела омогућава детаљнији увид у динамику тржишта и допринос појединачних сегмената у формирању укупног акцизног прихода.

Кроз анализу графикана могуће је идентификовати трендове раста или пада у наплати, разлике у фискалном доприносу домаће и увозне производње, као и потенцијални утицај економских, регулаторних или потрошачких фактора на годишње варијације. Ови подаци представљају основу за даље истраживање узрока промјена и ефикасности акцизне политике у сектору безалкохолних пића.

Графикон 1. Годишња наплата прихода од акциза на безалкохолна пића (у мил. КМ)

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

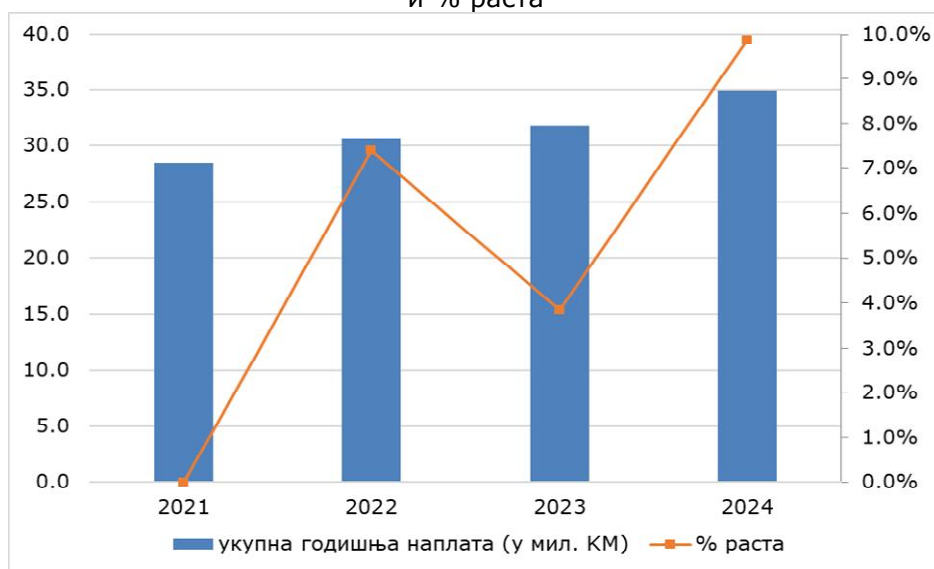
У посматраном периоду, приходи од акциза на безалкохолна пића у БиХ биљеже јасан тренд раста, како у укупном износу, тако и у сегментима прихода од увозних и домаћих производа. Током 2024. године остварен је рекордан ниво наплате од оснивања Управе за индиректно опорезивање, што указује на позитивне помаке у више аспеката као што су раст потрошње безалкохолних пића, раст животног стандарда и побољшање ефикасности прикупљања прихода. Истовремени раст домаће и увозне наплате указује да **нити један сегмент не истискује други**, већ да **укупно тржиште расте**, и домаћи и страни брендови проналазе своје мјесто, повећава се број производа, укључујући нове укусе, функционална пића (витаминска вода, енергетска пића и сл.), који привлаче нове потрошаче и повећавају фреквенцију куповине. Анализа тренда сугерише да сектор безалкохолних пића, иако нема велики удио у укупним акцизним приходима, има све већи значај у њиховој структури, што отвара простор за континуирану евалуацију фискалне политике у овом домену.

⁶ Ови приходи учествују са 1,9% у укупним приходима од акциза на годишњем нивоу у периоду 2021-2024. године.

1.1. Годишње кретање укупних прихода од акциза на безалкохолна пића

Графиконом два приказана је годишња наплата укупних прихода од акциза на безалкохолна пића за период 2021-2024. године, у милионима КМ (лијева вертикална скала) и годишња стопа раста ових прихода у периоду 2022-2024. године (десна вертикална скала).

Графикон 2. Годишња наплата укупних прихода од акциза на безалкохолна пића (у мил. КМ) и % раста

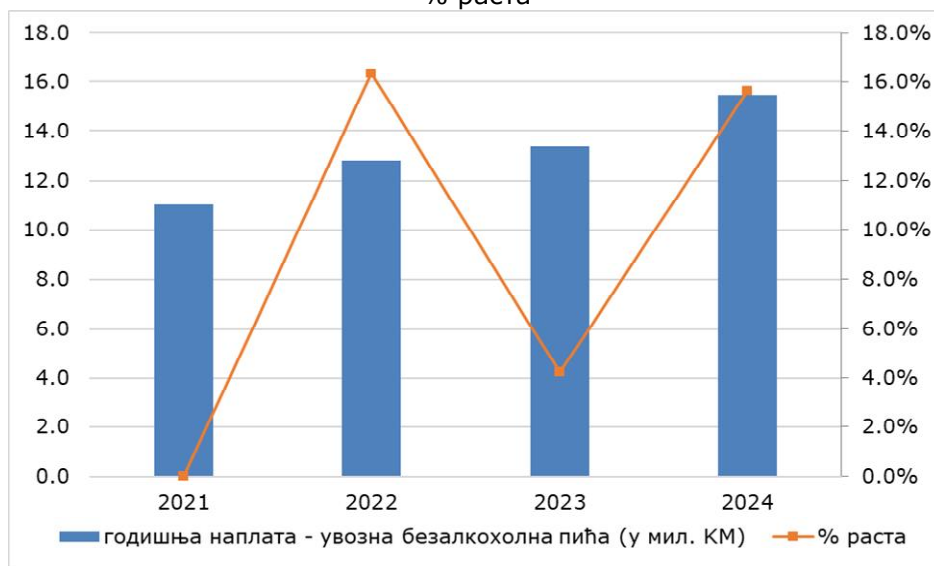
Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Пораст укупних прихода од акциза на безалкохолна пића из године у годину уз истовремени раст и увоза и домаће производње указује на **позитиван тренд у потрошњи и тржишној активности** у овој категорији. Највећи раст укупних прихода од акциза на безалкохолна пића у БиХ забиљежен је у 2024. години 9,9%, док је у 2023. и 2022. години наплата ових прихода већа за 3,8%, односно за 7,4% у односу на претходну годину (графикон 2, % раста). Раст ових прихода резултат је појачане потрошње што указује на **опште јачање тржишне тражње**. Подаци указују на **стабилан и растући сектор безалкохолних пића**, што је добар сигнал и за домаћу индустрију и за инвеститоре. То такође може бити индикатор **позитивних макроекономских кретања**, као што су раст БДП-а, већа лична потрошња и стабилизација тржишта.

1.2. Годишње кретање прихода од акциза на увозна безалкохолна пића

Графиконом три приказана је годишња наплата прихода од акциза на увозна безалкохолна пића за период 2021-2024. године, у милионима КМ (лијева вертикална скала) и годишња стопа раста ових прихода у периоду 2022- 2024. године (десна вертикална скала).

Графикон 3. Годишња наплата прихода од акциза на увозна безалкохолна пића (у мил. КМ) и % раста

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

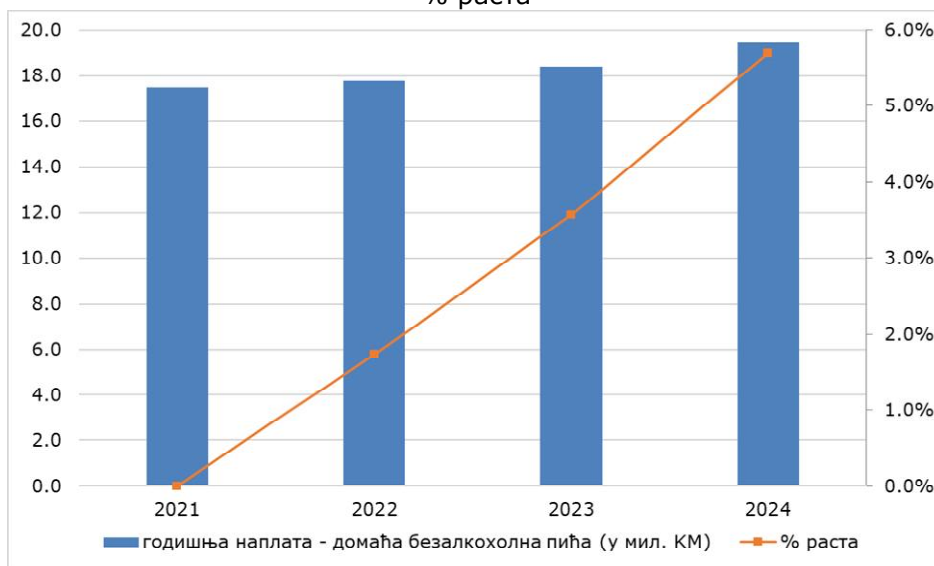
Приходи од акциза на увозна безалкохолна пића у БиХ биљеже изражен раст у анализираном периоду, при чему ова категорија има мањи удио у укупним приходима од акциза на безалкохолна пића у односу на домаћу производњу. Највећи годишњи раст остварен је 2022. године (16,4%), затим 2024. године (15,6%), након чега је 2023. године забиљежен раст ових прихода за 4,2% у поређењу са претходном годином (графикон 3, % раста). Ови подаци указују на континуирано повећање увоза и потрошње безалкохолних пића из иностранства током посматраног периода.

Повећање потрошње увозних безалкохолних пића може се објаснити комбинацијом различитих фактора. Глобално препознатљиви брендови улажу значајна средства у маркетинг и дистрибуцију, чиме осигуравају широку доступност и препознатљивост на тржишту. Потрошачи често бирају производе на основу навике, укуса и перцепције квалитета, а увозна пића се неријетко доживљавају као квалитетна опција. Осим тога, увозни произвођачи нуде широк асортиман, од различитих укуса до дијеталних и енергетских варијанти. Значајну улогу има и снажна дистрибуциона мрежа, што доприноси све доминантнијем удјелу увозних пића у укупној потрошњи и приходима од акциза.

1.3. Годишње кретање прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића

Графиконом четири приказана је годишња наплата прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића за период 2021-2024. године, у милионима КМ (лијева вертикална скала) и годишња стопа раста ових прихода у периоду 2022-2024. године (десна вертикална скала).

Графикон 4. Годишња наплата прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића (у мил. КМ) и % раста

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Приходи од акциза на домаћа безалкохолна пића у БиХ биљеже умјерен, али стабилан раст у периоду од 2021. до 2024. године. Годишње стопе раста показују благо убрзавање: 1,7% у 2022. години, 3,6% у 2023. и 5,7% у 2024. години (графикон 4, % раста) у односу на претходне године. Ови подаци указују на постепено повећање домаће потрошње безалкохолних пића и присутност позитивног тренда у овом сегменту тржишта. Овакав тренд повезан је са јачањем свијести потрошача о важности подршке домаћим произвођачима, присуством домаћих брендова у малопродајним ланцима и угоститељским објектима, као и благим ширењем асортимана и доступности домаћих производа на тржишту. Ова категорија има већи удио у укупним приходима од акциза на безалкохолна пића у односу на производњу из увоза.

2. Квартално кретање прихода од акциза на безалкохолна пића

Графиконом пет приказана је квартална наплата прихода од акциза на безалкохолна пића за период од првог квартала (Q1) 2021. године до првог квартала (Q1) 2025. године, у милионима КМ. Графиконом је приказана квартална динамика кретања укупних прихода од акциза на безалкохолна пића, као и прихода од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића.

Графикон 5. Квартална наплата прихода од акциза на безалкохолна пића (у мил. КМ)

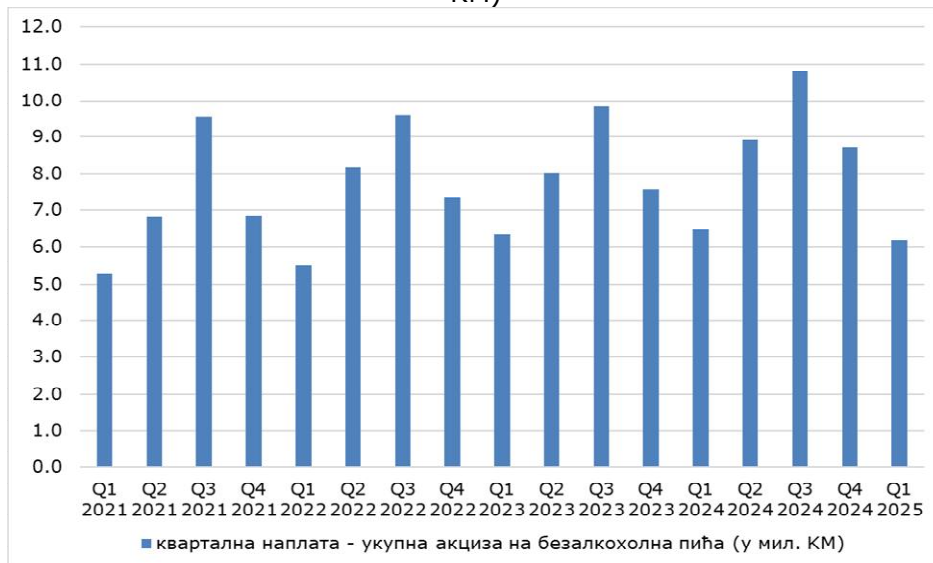
Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Графиконом се уочава јасан сезонски образац, при чему се највећа наплата акциза биљежи у трећем кварталу сваке године. Ова динамика одражава повећану потрошњу безалкохолних пића током топлијих мјесеци, посебно у љетном периоду када је потражња традиционално већа, што објашњава сезонске утицаје који имају значајну улогу у кретању наплате кварталних прихода од акциза на безалкохолна пића.

2.1. Квартално кретање укупних прихода од акциза на безалкохолна пића

Графиконом шест приказана је квартална наплата укупних прихода од акциза на безалкохолна пића за период Q1 2021–Q1 2025. године, у милионима КМ.

Графикон 6. Квартална наплата укупних прихода од акциза на безалкохолна пића (у мил. КМ)

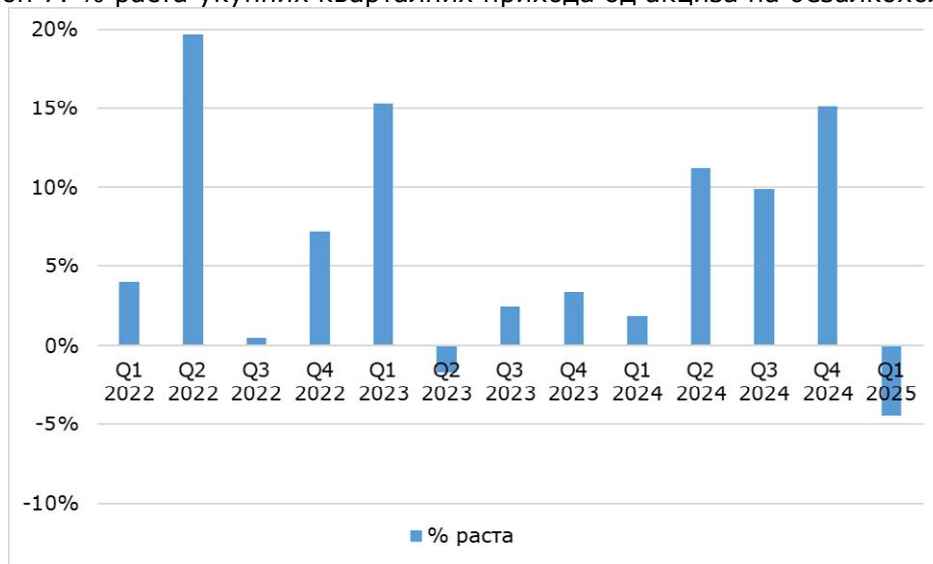

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Као последица сезонског утицаја, из графика се може видјети да је наплата ових прихода у трећим кварталима знатно већа од наплате у осталим кварталима. Стопа раста ових прихода приказана је наредним графиком.

Графиком седам приказана је квартална стопа раста укупних прихода од акциза на безалкохолна пића за период Q1 2022–Q1 2025. године.

Графикон 7. % раста укупних кварталних прихода од акциза на безалкохолна пића

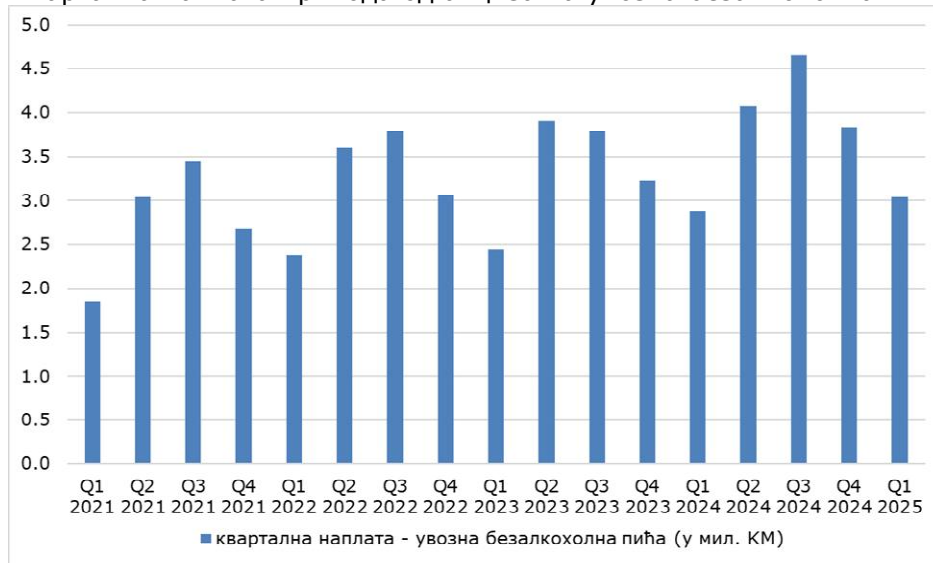
Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

У приказаном периоду већина квартала биљежи позитивне стопе раста, што указује на општи тренд пораста потрошње и увоза безалкохолних пића. Највеће стопе раста забиљежене су у другом кварталу 2022. године (19,7%), првом кварталу 2023. године (15,3%), те у другом, трећем и четвртном кварталу 2024. године (11,2%, 9,9% и 15,1%). Изузеци од овог тренда су други квартал 2023. године и први квартал 2025. године, када је забиљежен пад у наплати прихода, што може указивати на краткотрајне осцилације у потрошњи.

2.2. Квартално кретање прихода од акциза на увозна безалкохолна пића

Графиком осам приказана је квартална наплата прихода од акциза на увозна безалкохолна пића за период Q1 2021–Q1 2025. године, у милионима КМ.

Графикон 8. Квартална наплата прихода од акциза на увозна безалкохолна пића (у мил. КМ)

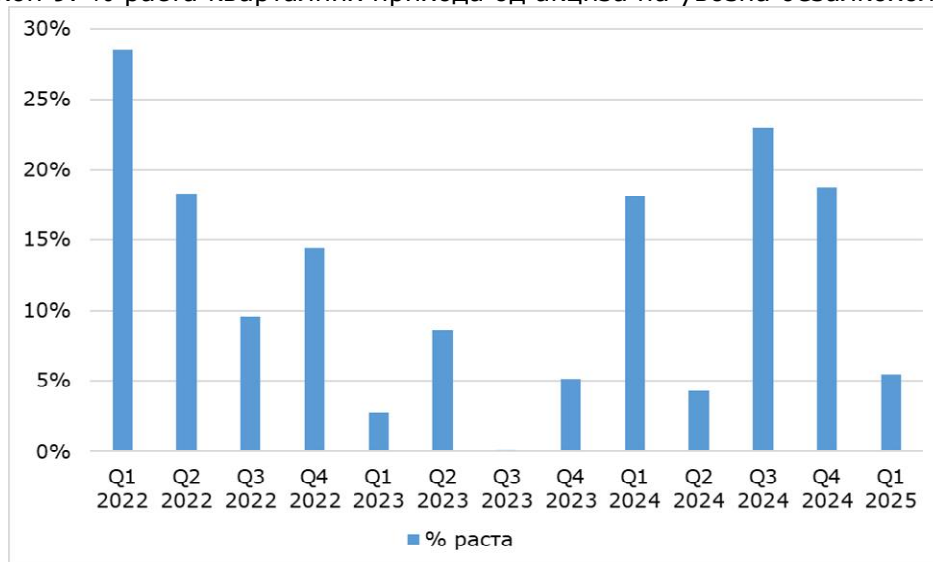

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Квартални подаци о наплати прихода од акциза на увозна безалкохолна пића за приказани период објашњавају изражене сезонске осцилације, с највећим приходима у правилу у трећем кварталу, што одговара љетним мјесецима када је потрошња ових производа највећа. Изузетак је други квартал 2023. године, у којем је наплата премашила ону из трећег квартала. Ова аномалија може се дјелимично објаснити повећањем увоза и промјенама у дистрибуцији и потрошњи током тог периода.

Графиконом девет приказана је квартална стопа раста прихода од акциза на увозна безалкохолна пића за период Q1 2022–Q1 2025. године.

Графикон 9. % раста кварталних прихода од акциза на увозна безалкохолна пића

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Графикон приказује кварталну стопу раста прихода од акциза на увозна безалкохолна пића, која је у посматраном периоду у свим кварталима позитивна, што указује на стабилан и

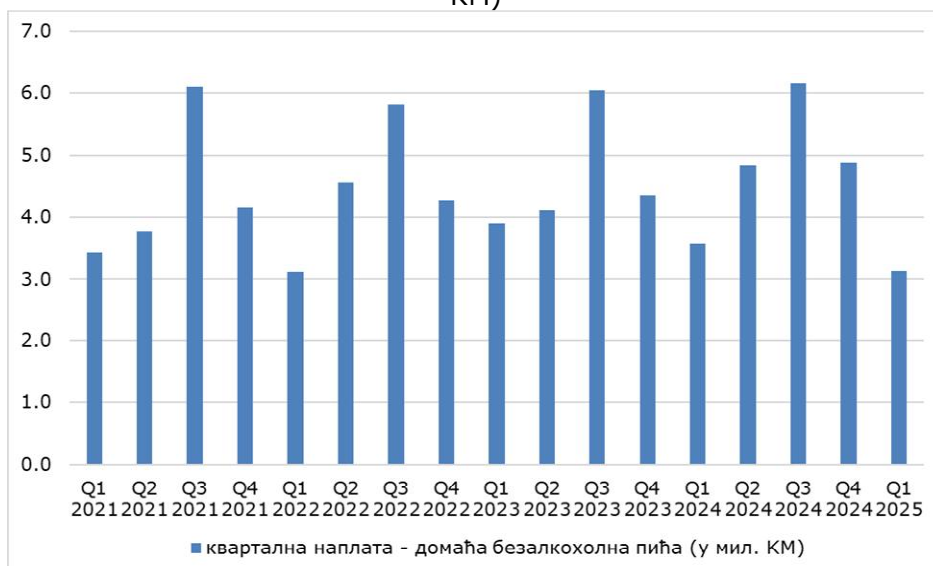
континуиран раст ове категорије прихода. Највећа стопа раста забиљежена је у првом кварталу 2022. године (28,5%), што се може повезати с опоравком тржишта након пандемије и наглим повећањем потрошње. Високе стопе раста забиљежене су и током 2024. године, у првом (18,1%), трећем (23,0%) и четвртм кварталу (18,8%), што може упућивати на снажну тражњу и интензиван увоз током те године. Најнижа стопа раста забиљежена је у трећем кварталу 2023. године (0,2%), што може указивати на засићење тржишта или привремено смањење потрошње. У првом кварталу текуће године забиљежена је растућа стопа од 5,4%, што потврђује наставак позитивног тренда, али нешто умјеренијим темпом.

2.3. Квартално кретање прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића

Будући да приходи од акциза на домаћа безалкохолна пића чине већи дио укупне наплате акциза у овом сегменту, њихова динамика у већој мјери одражава општи тренд тржишта безалкохолних пића у БиХ.

Графиком 10 приказана је квартална наплата прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића за период Q1 2021–Q1 2025. године, у милионима КМ.

Графикон 10. Квартална наплата прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића (у мил. КМ)

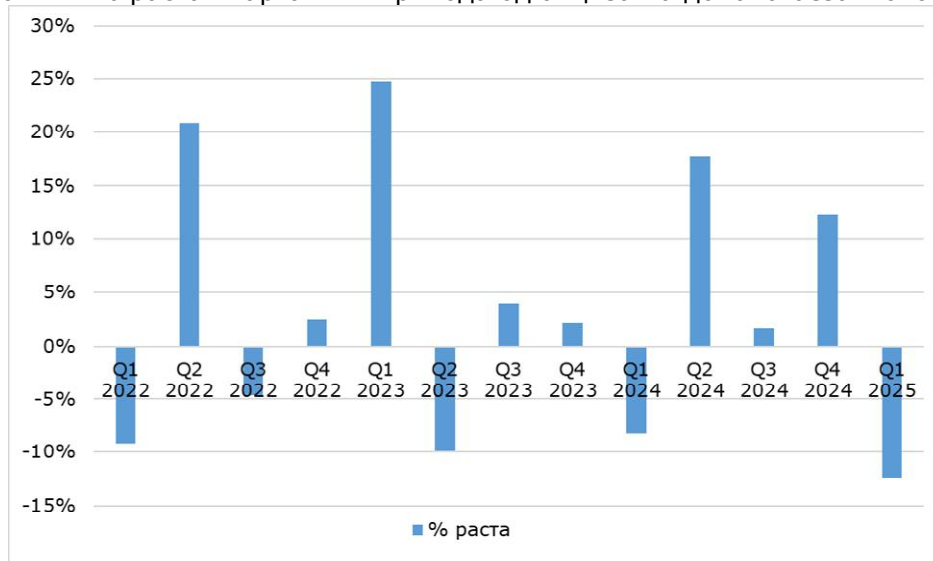
Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Као и код кварталне наплате укупних прихода од акциза на безалкохолна пића и кварталне наплате прихода од акциза на увозна безалкохолна пића, графикон приказује сезонске осцилације у наплати прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића у БиХ. Јасно је уочљиво да се највећи приходи по овом основу остварују у трећим кварталима сваке године. Овај тренд се понавља из године у годину, а разлози су исти - изражен сезонски карактер потрошње безалкохолних пића, са врхунцем током љетних мјесеци, када је потрошња тих пића најинтензивнија због високих температура и повећаног броја туриста.

У осталим кварталима (Q1, Q2 и Q4), наплата акциза је нижа, с тим да се може примијетити благи раст у другом и четвртм кварталу, док је најмања наплата ових прихода забиљежена у првим кварталима, што одговара смањеној потрошњи током хладнијих мјесеци.

Графиком 11 приказана је квартална стопа раста прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића за период Q1 2022–Q1 2025. године.

Графикон 11. % раста кварталних прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Промјене у стопи раста указују на варијације у потрошњи и наплати акциза из квартала у квартал, које су резултат комбинације сезонских фактора, економских кретања и евентуалних промјена у пословном окружењу. Нестабилност стопе раста из квартала у квартал такође одражава вањске утицаје, као што су поремећаји у ланцима снабдијевања и општа економска кретања која утичу на потрошачку моћ.

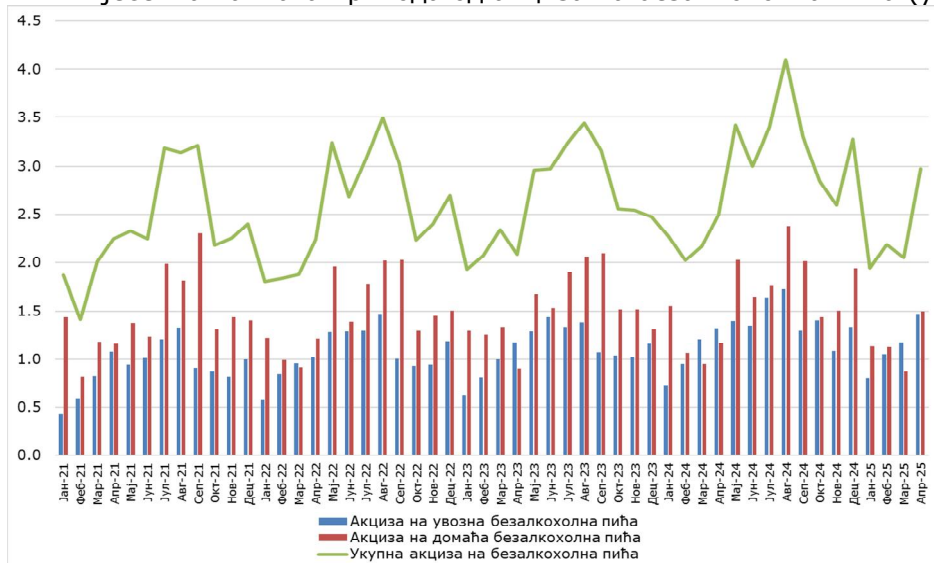
У посматраном периоду највеће повећање ових прихода забиљежено је у првом кварталу 2023. године (24,8%). Као последица раста потрошње домаћих производа услед економског опоравка након пандемије, повећања куповне моћи грађана и раста цијена безалкохолних пића домаћих произвођача други квартал 2022. године биљежи такође знатан раст у наплати ових прихода 20,8%, док је у првом кварталу текуће године забиљежен пад (-12,4%) који је утицао и на пад укупних кварталних прихода од акциза на безалкохолна пића приказан графиконом седам.

3. Мјесечно кретање прихода од акциза на безалкохолна пића

Овај приказ анализира мјесечно кретање прихода од акциза на безалкохолна пића у БиХ, са посебним освртом на раздвојене приходе од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића. Мјесечно кретање прихода од акциза на безалкохолна пића приказано је ради бољег разумијевања динамике у овом сегменту јавних прихода. Циљ анализе је да се идентификују кључни обрасци, сезонска одступања и евентуални трендови у наплати акциза на мјесечном нивоу, као и да се уоче разлике између доприноса увозних и домаћих производа у укупним приходима. Сврха ове анализе је да пружи подршку у обликовању фискалне и трговинске политике, омогући прецизније буџетско планирање на мјесечном нивоу и унаприједи разумијевање потрошачких навика на тржишту безалкохолних пића у БиХ.

Графиконом 12 приказано је мјесечно кретање прихода од акциза на безалкохолна пића за период јануар 2021-април 2025. године, у милионима КМ. Приказано је мјесечно кретање укупне наплате прихода од акциза на безалкохолна пића у посматраном временском периоду, као и мјесечно кретање наплате прихода од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића.

Графикон 12. Мјесечна наплата прихода од акциза на безалкохолна пића (у мил. КМ)

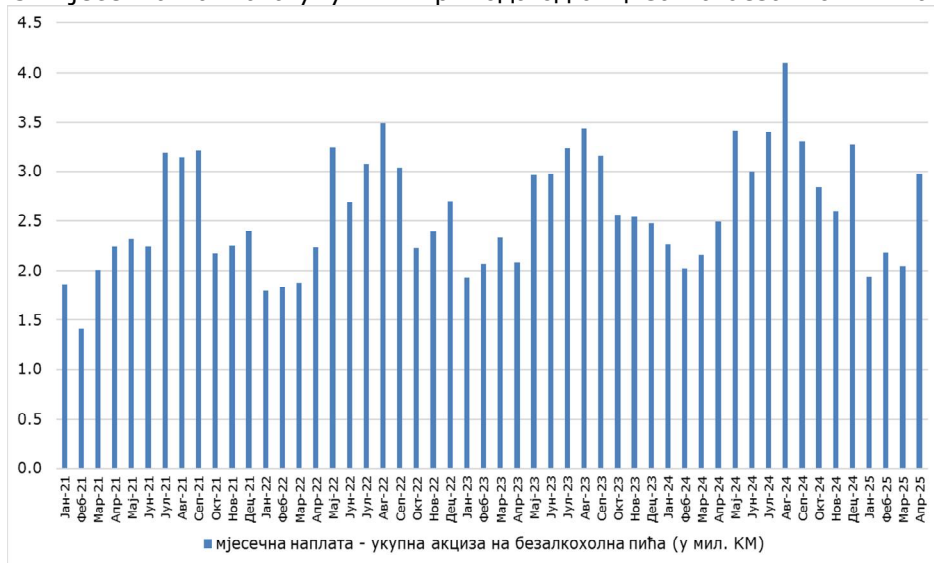
Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Изражен је сезонски образац, при чему се највиши приходи остварују током љетних мјесеци, што је у складу с повећаном потрошњом безалкохолних пића у топлијем дијелу године. Почетком године (јануар–март) наплата је нижа, одражавајући пад потрошње. Наплата у периоду мај–септембар је стабилнија и на вишем нивоу. Ови обрасци указују на јасну сезоналност у потрошњи. Детаљнија анализа кретања укупних мјесечних прихода од акциза на безалкохолна пића и прихода од акциза на увозна и домаћа безалкохолна пића, приказана је у наставку.

3.1. Мјесечно кретање укупних прихода од акциза на безалкохолна пића

Графиконом 13 приказана је мјесечна наплата укупних прихода од акциза на безалкохолна пића за период јануар 2021–април 2025. године, у милионима КМ.

Графикон 13. Мјесечна наплата укупних прихода од акциза на безалкох. пића (у мил. КМ)

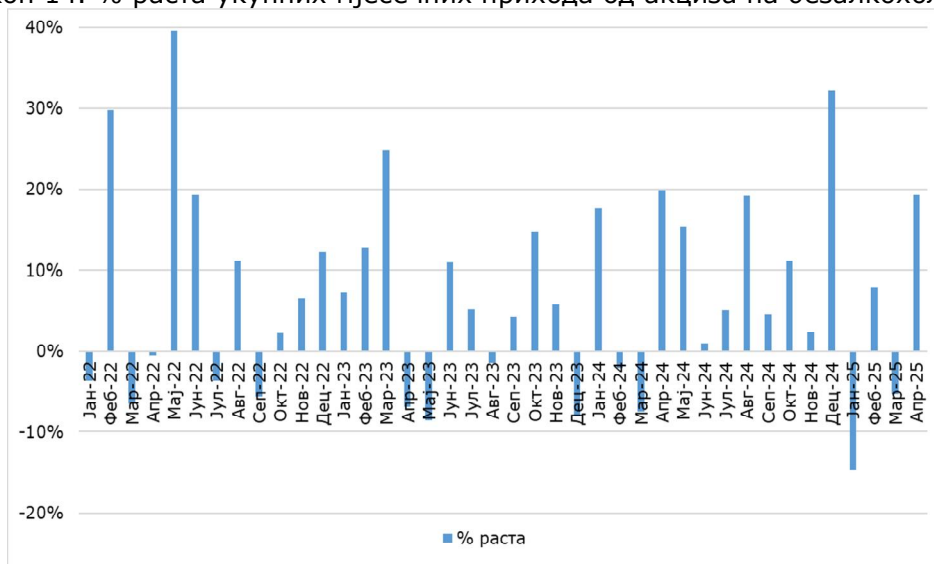

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Из графика се уочава изражен сезонски карактер наплате, при чему су приходи највиши у љетним мјесецима (посебно у јулу и августу), док су најнижи током зимског периода, нарочито од јануара до марта сваке године. Већа наплата прихода од акциза у љетним мјесецима као резултат повећане потрошње безалкохолних пића због виших температура и повећаних активности на отвореном подразумева да потрошачи чешће конзумирају освјежавајућа пића, а расте и туристички промет, што додатно подстиче продају. Насупрот томе, у зимским мјесецима, када су температуре ниже и смањује се потражња за хладним напитема, продаја и наплата акциза су знатно нижи. У посматраном периоду, највећа наплата забиљежена је у августу прошле године као резултат врхунца туристичке сезоне, док је најмања наплата забиљежена у фебруару 2021. године као посљедица постпразничног затишја, зиме и ниске тражње, као и додатног утицаја пандемије Covid-19.

Графиком 14 приказана је мјесечна стопа раста укупних прихода од акциза на безалкохолна пића за период јануар 2022–април 2025. године, а у односу на исти мјесец претходне године.

Графикон 14. % раста укупних мјесечних прихода од акциза на безалкохолна пића

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

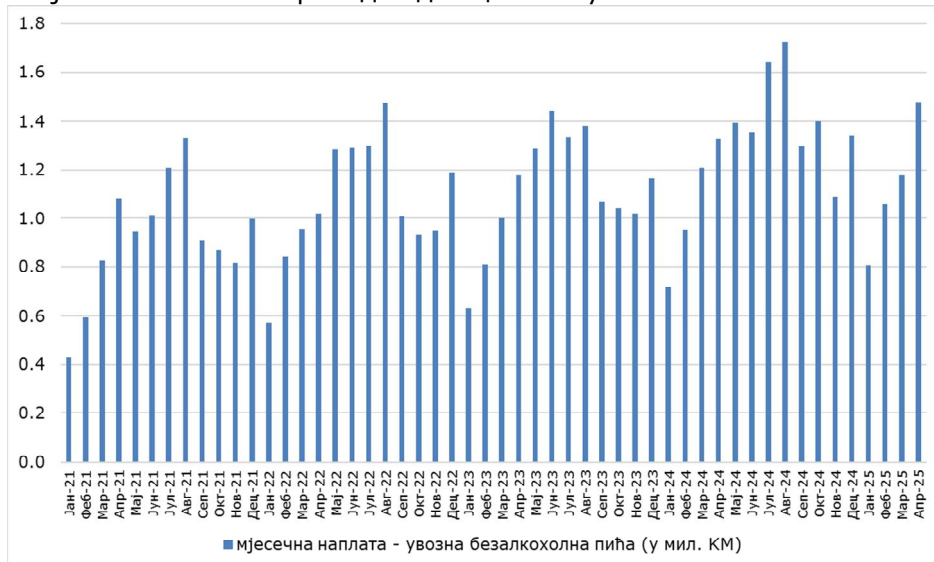
Највеће повећање у наплати укупних прихода од акциза на безалкохолна пића у посматраном периоду забиљежено је у мају 2022. године (39,6%) и децембру 2024. године (32,3%), а у односу на исти мјесец претходне године, док је највеће смањење забиљежено у јануару текуће године (-14,6%). Ово смањење посљедица је бојкота куповине у маркетима крајем јануара као реакција потрошача на нагли раст цијена основних животних намирница и безалкохолних пића, а који је уследио након повећања маржи и пореза у малопродаји⁷. Овај бојкот имао је директан и мјерљив економски ефекат, нарочито у сектору робе широке потрошње, међу којима су и безалкохолна пића чији је промет смањен.

⁷ Наиме, крајем јануара 2025. године, на друштвеним мрежама и путем невладиних организација, покренут је масовни позив на бојкот куповине у великим маркетима широм БиХ. Бојкот је био симболично заказан 31. јануара 2025. године с циљем вршења притиска на трговинске ланце и власти због, како су грађани наводили „неоправданог поскупљења“ и „непоштених трговачких пракси“.

3.2. Мјесечно кретање прихода од акциза на увозна безалкохолна пића

Графиком 15 приказано је мјесечно кретање наплате прихода од акциза на увозна безалкохолна пића за период јануар 2021–април 2025. године, у милионима КМ.

Графикон 15. Мјесечна наплата прихода од акциза на увозна безалкохолна пића (у мил. КМ)

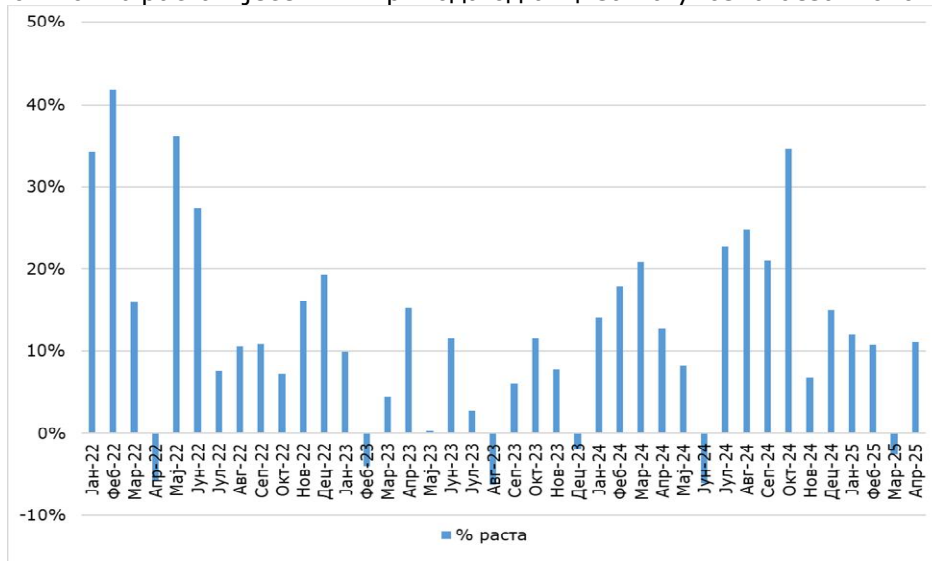

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Као и код укупних прихода од акциза на безалкохолна пића приказаних на мјесечном нивоу, највећа наплата прихода од акциза на увозна безалкохолна пића је такође у љетним мјесецима, док је најмања мјесечна наплата ових прихода забиљежена сваке године у јануару. Највећи приходи у посматраном периоду остварени су у јулу и августу прошле године. У априлу текуће године остварена је такође изненађујуће велика наплата ових прихода која није резултат сезонске потрошње већ стратешког увоза, опоравка тржишта након бојкота и припрема за љето. Графиком 16 приказана је мјесечна стопа раста прихода од акциза на увозна безалкохолна пића за период јануар 2022–април 2025. године, а у односу на исти мјесец претходне године.

Највећи раст наплате прихода од акциза на увозна безалкохолна пића на мјесечном нивоу забиљежен је почетком 2022. године као резултат попуштања мјера, постпандемијског опоравка и промјене потрошачких навика што је довело до повећане потрошње. Тако је у јануару те године забиљежен пораст наплате за 34,3%, у фебруару 41,9%, мају 36,1% и јуну 27,5%. Такође већи раст у наплати ових прихода за 34,7% забиљежен је у октобру прошле године као резултат тржишних кретања, промотивних активности и унапријед припремљене логистике за крај године. Током посматраног периода није забиљежено веће смањење у наплати прихода од акциза на безалкохолна пића из увоза које би знатно одступало и указивало на одређени шок.

Графикон 16. % раста мјесечних прихода од акциза на увозна безалкохолна пића

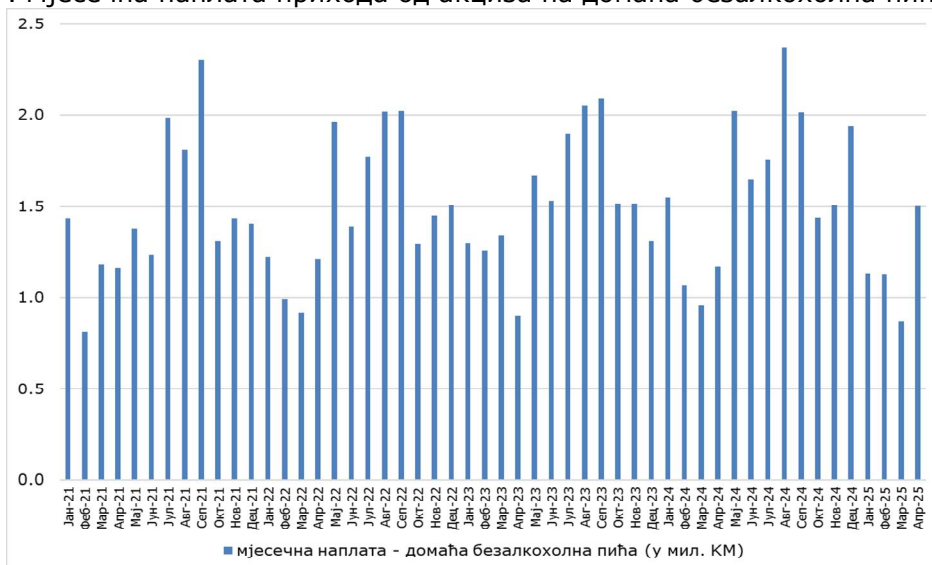

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

3.3. Мјесечно кретање прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића

Графиконом 17 приказано је мјесечно кретање наплате прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића за период јануар 2021–април 2025. године, у милионима КМ.

Графикон 17. Мјесечна наплата прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића (у мил. КМ)

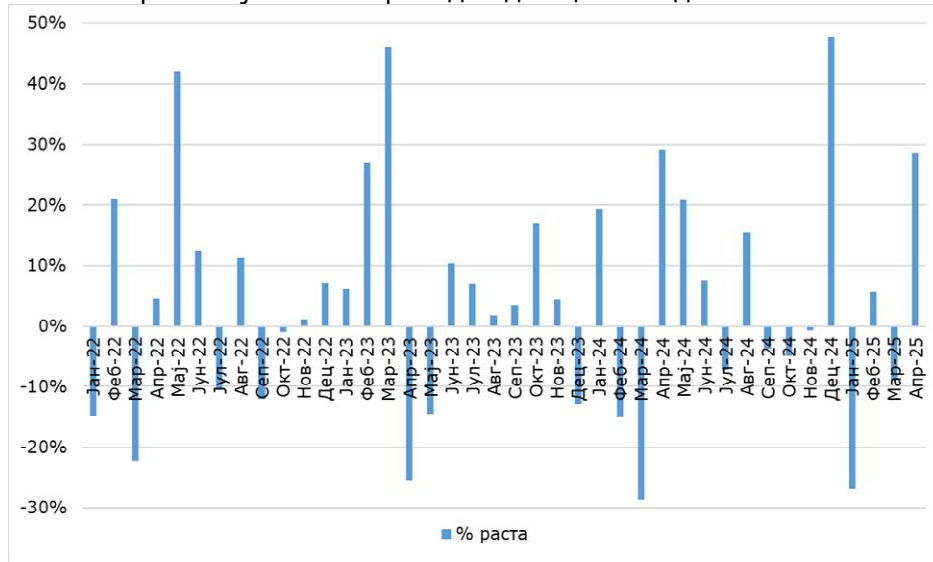

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Мјесечна наплата прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића показује сличан сезонски образац као и укупна наплата, односно наплата на увозна безалкохолна пића с вишим износивама у љетним мјесецима и нижим током зиме и раног прољећа. Највећи приходи забиљежени су у септембру 2021. и августу 2024. године, док су најнижи нивои евидентирани у фебруару и марту у више година, као и у априлу 2023. године, што указује на устаљени сезонски пад потрошње у хладнијим мјесецима.

Графиконом 18 приказана је мјесечна стопа раста прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића за период јануар 2022–април 2025. године, а у односу на исти мјесец претходне године.

Графикон 18. % раста мјесечних прихода од акциза на домаћа безалкохолна пића

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Највећи раст забиљежен је у децембру 2024. године (47,6%), марту 2023. године (46,8%) и мају 2022. године (42,0%), што се може повезати с појачаном потрошњом пред празнике, јачањем дистрибуције и успјешним тржишним кампањама домаћих произвођача. С друге стране, највећа смањења забиљежена су у априлу 2023. године (-25,6%), марту 2024. године (-28,7%) и јануару 2025. године (-27,0%). Ови падови углавном су посљедица сезонски слабије потрошње, али и фактора као што су лоше временске прилике, пад куповне моћи, те у случају јануара 2025. године, утицај бојкота потрошача који се одразио и на домаћи сектор безалкохолних пића. Кретања показују изражену волатилност, али прате општу сезонску динамику и реакције тржишта на економске и друштвене околности.

Наплата прихода од ПДВ-а и ПДВ јаз у условима растуће инфлације у 2022. години (припремила: Александра Регоје, стручни савјетник – макроекономиста)

Увод

С обзиром на релативно ниске стопе инфлације у протекле четири деценије, све до уназад неколико година није било већих истраживања односа инфлације и јавних финансија. Глобални раст инфлације након 2020. године поново је нагласио интеракције између инфлације и јавних финансија. Инфлација је почела расти како се завршавала криза узрокована вирусом корона, због ефеката укидања рестрикција након завршетка пандемије. Пандемија је узроковала поремећаје у глобалном ланцу снабдијевања и смањила производњу, што је довело до несташице робе и услуга. Укидањем рестриктивних мјера, потражња је нагло расла, премашујући доступну понуду и повећавајући цијене. Године 2022., све чланице Европске уније (ЕУ-27) су забиљежиле високе стопе инфлације, при чему су код трећине чланица стопе биле у рангу између високих 10% и 20%. Тако високе стопе инфлације резултат су више фактора, али првенствено наглог пораста цијена енергије због рата у Украјини, који је пореметио ланце снабдијевања енергијом. Високе стопе инфлације у 2022. и 2023. години у фокус су поново донијеле сљедећа питања: какав утицај висока инфлација има на фискалне агрегате, како инфлација утиче на пореске системе и јавне финансије, те утицај инфлације на поједине врсте јавних прихода.

С обзиром да је порез на додатну вриједност (ПДВ) један од основних извора прихода за опште владе држава чланица ЕУ-27, посебно се истичу питања како је инфлација утицала на ове приходе, те како је утицала на ефикасност њиховог убирања. Према подацима Еуростат-а, у 2024. години су приходи од ПДВ-а опште владе ЕУ-27 износили 1.282,1 милијарди евра док је однос прихода од ПДВ-а и БДП-а износио 7,1%. Имајући то у виду, ефикасна наплата прихода од ПДВ-а неопходна је за финансирање јавних добара и услуга те за осигурање финансијске стабилности влада.

У овом прилогу анализирана је наплата ПДВ-а у ЕУ-27, **са фокусом на 2022. годину**, која је специфична по великим турбуленцијама на глобалном плану те **високим стопама инфлације**. Осим тога, ради се о **години за коју су доступне задње потпуне процјене ПДВ јаз**, као мјере ефикасности наплате прихода од ПДВ-а, израчунате од стране Европске комисије. У првом дијелу прилога приказане су стопе годишње инфлације у ЕУ-27, а у другом основе утицаја инфлације на владине финансије и ПДВ. У трећем дијелу прилога анализирани су фактори динамике прихода од ПДВ-а у протеклом периоду: кретање пореске основице, ефикасност наплате ПДВ-а и пореске политике. Динамика основних фактора који су условили наплату прихода од ПДВ-а у 2022. години у ЕУ-27 може се пронаћи у сажетку, на крају прилога.

I Стопе инфлације у ЕУ-27

Годишње стопе инфлације (хармонизовани индекс потрошачких цијена -*HICP*) у ЕУ-27 у периоду од 2015. до 2020. године кретале се у рангу 0-2%. Према подацима Еуростат-а⁸, стопа инфлације у 2021. години је износила 2,9% у Европској унији (ЕУ-27), што је за 1,9 п.п. више од просјека за период од 2015. до 2020. године.

У 2022. години је стопа инфлације у ЕУ-27 износила високих 9,2%. Инфлацијски процес у Европској унији био је вођен низом шокова који су погодили не само њене чланице, већ и

⁸ Подаци из базе Еуростат, *HICP* - annual data (average index and rate of change); Last updated: 19/5/2025

друге економије. Високе цијена енергије су се прелиле на трошкове производње и транспорта, повећавајући цијене робе и услуга. Рат је посебно утицао и на цијене пољопривредних производа попут пшенице, чији су Русија и Украјина главни извозници.

Наредне, 2023. године, инфлација је била нешто нижа и износила 6,4%, да би се 2024. године стабилизовала на нивоу од 2,6%. Стопе инфлације су биле нешто ниже у Еврозони (вид. Графикон 1).

Графикон 1.

Извор: Приказ аутора на основу података из базе Еуростат, HICP - annual data (average index and rate of change), <https://ec.europa.eu/>

Ако посматрамо стопе инфлације у 2022. години по чланицама ЕУ-27 (Графикон 2), можемо закључити да су највише биле у Естонији (19,4%) и Литванији (18,9%), због њихове велике зависности од увоза руске енергије. Најниже су биле у Француској (5,9%) и Малти (6,1%).

Графикон 2.

Извор: Приказа аутора на основу података из базе Еуростат, HICP - annual data (average index and rate of change), <https://ec.europa.eu/>

Као одговор на растућу инфлацију, владе земаља чланица ЕУ-27 су 2022. године реализовале различите политике за подршку предузећима и потрошачима, што је у неким случајевима означило повратак контроли цијена каква није имплементирана од 1970. године. Грчка је ограничила малопродајне марже на храну и друге основне потрошштине, Шпанија је смањила стопу ПДВ-а на храну, док је Француска преговарала о споразумима са супермаркетима како би обезбиједила продају прехранбених производа по најнижој могућој цијени.⁹

II Утицај инфлације на приходе од ПДВ-а

Инфлација различито утиче на јавне приходе и расходе. Порески приходи се брже прилагођавају промјенама цијена него расходи. Високе стопе инфлације у кратком року брже повећавају јавне приходе него расходе те могу створити утисак повољног фискалног простора. То је зато што су порески приходи директно повезани са економским трансакцијама које одражавају тренутне цијене, док се многи јавни расходи, као што су плате у јавном сектору и социјални трансфери, не прилагођавају аутоматски. Већа осјетљивост пореских прихода на инфлацију је дијелом и структурне природе, будући да су новији порески системи постали много више зависни од *ad valorem* прихода. Фискални стимулус од инфлације значи да повећање нивоа цијена може довести до већих пореских прихода без повећања пореских стопа. То привремено побољшава фискалну позицију владе, али ови ефекти су обично пролазни, јер се и јавни расходи постепено прилагођавају новом нивоу цијена. Јавни расходи брзо сустижу високе цијене, тако да почетни позитиван ефекат инфлације на фискалне позиције брзо нестаје. Стога инфлација у кратком року може подићи *ad valorem* приходе, док дугорочно може имати негативне ефекте, јер доводи до ерозије реалног дохотка и потрошње становништа. Главни ризик у овој ситуацији је да би утисак обилних пореских прихода могао навести носиоце политика да започну нове програме јавне потрошње или смањење пореских стопа, што би могло угрозити јавне финансије у будућности.

Утицај инфлације на приходе од ПДВ-а је комплексан. Инфлација аутоматски повећава пореску основицу за ПДВ, као *ad valorem* прихода. Са друге стране, инфлација смањује куповну моћ расположивог дохотка домаћинства, доводећи до промјене образаца потрошње према основним потроштинама. У условима јединствене ПДВ стопе, инфлација ће донијети раст прихода од ПДВ-а, али под условом да не дође до пада потрошње. Инфлација подиже номиналну вриједност роба и услуга, односно основицу на коју се наплаћују *ad valorem* порези, али исто тако доводи до пада куповне моћи становништва, посебно слојева са ниским примањима, које може довести до пада реалне потрошње. У условима диференцираних стопа опорезивања, инфлација може довести до промјене ефективне стопе опорезивања. Тако је раст цијена енергије у 2022. години у земљама ЕУ-27 довео до повећања ефективних стопа ПДВ-а, јер се енергетски производи углавном опорезују по вишим стопама од просјечних. За разлику од енергената, пораст цијена пољопривредних производа и хране допринио је паду ефективних стопа ПДВ-а, јер се они углавном опорезују по сниженим стопама. Остали фактори који су утицали на ефективну стопу ПДВ-а укључивали су промјену састава потрошачке корпе и јачину јавне подршке. Растућа инфлација је утицала и на пословање компанија, порастом броја оних које прелазе праг ПДВ-а.¹⁰

⁹ European Commission: Directorate-General for Taxation and Customs Union, Center for Social and Economic Research (CASE), Oxford Economics, Syntesia, Bonch-Osmolovskiy, M. et al., VAT gap in the EU – 2024 report, Poniatowski, G. (editor), Publications Office of the European Union, 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2778/2476549>

¹⁰ Ibid. стр 10.

III Фактори наплате прихода од ПДВ-а

Пандемија вируса корона довела је до значајног пада прихода од ПДВ-а у 2020. години у буџетима опште владе ЕУ од високих 7%, првенствено због смањене финалне потрошње домаћинства.

Графикон 3.

Извор: Приказа аутора на основу података из базе Еуростат, Government revenue, expenditure and main aggregates, Value added type taxes (VAT) revenue, General government, Last updated: 22/04/2025

Међутим, с повратком раста БДП-а и финалне потрошње домаћинства након укидања ограничења, у 2021. години долази до раста ових прихода од високих 15,9%. **У 2022. години су приходи опште владе ЕУ-27 од ПДВ-а порасли за 10,5%**, док су у 2023. и 2024. години остварене умјерене стопе раста од 3% и 4,1%, респективно.¹¹

У наставку ћемо анализирати који су фактори довели до раста ПДВ прихода у 2022. години. Наплата прихода од ПДВ-а зависи од три основна фактора:

- (а) кретању пореске основице,
- (б) ефикасности наплате, и
- (в) политици опорезивања.

(а) Кретање пореске основице

Према подацима из базе података Еуростат,¹² **номинални раст БДП-а у ЕУ-27 у 2022. години износио је 9,1%**, што је нешто више у односу на стопу раста из претходне године (2021: 8,9%). У 2022. години се глобална економија још увијек опорављала од утицаја пандемије вируса корона. Имајући то у виду, стопе раста за 2021. и 2022. годину треба тумачити с опрезом и посматрати у контексту пада БДП-а оствареног у 2020. години. Осим тога, поређење стопе раста 2022. године с растом из 2021. године треба тумачити у контексту чињенице да је 2021. година била прва година периода опоравка.

¹¹ Израчун аутора на основу података из базе података Еуростат-а: Value added type taxes (VAT), revenue, million euro; Last update: 22/04/2025

¹² Израчун аутора на основу података из базе Еуростат, Gross domestic product (GDP) and main components, Gross domestic product at market prices, current prices, million euro; Last updated: 23/05/2025

Бања Лука: Бана Лазаревића, 78 000 Бања Лука, Тел/факс: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba

Сарајево: Змаја од Босне 476, 71 000 Сарајево, Тел:+387 33 246 081, Факс:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

Графикон 4.

Извор: Приказа аутора на основу података из базе Еуростат, Gross domestic product (GDP) and main components, Gross domestic product at market prices, <https://ec.europa.eu/>

Постојале су значајне разлике у економском расту међу државама чланицама у 2022. години, које су биле под утицајем различите тежине ефекта пандемије и различитих економских структура држава чланица и њихове изложености увозу руске нафте и плина. Снажан номинални раст БДП-а у 2022. години објашњава се растућом инфлацијом, а допринио је снажном учинку ПДВ основе у истој години. У наредне двије године БДП је растао по доста умјеренијим стопама. Тако су у 2023. и 2024. години на нивоу ЕУ-27 остварене номиналне стопе раста БДП-а од 6,6% и 4,3%, респективно.

Графикон 5.

Извор: Приказа аутора на основу података из базе Еуростат, Gross domestic product (GDP) and main components, Final consumption expenditure of households, <https://ec.europa.eu/>

Финална потрошња домаћинства је основни показатељ динамике ПДВ основице, будући да се највећи дио ПДВ прихода генерише из ове категорије БДП-а. Након пада у 2020. години, у 2021. години је забиљежен раст финалне потрошње домаћинства по стопи од 7,6%. **У 2022. години је, под утицајем инфлације, ескалирао номинални раст финалне потрошње домаћинства на 12,3%.¹³** У наредне двије године су се стопе раста вратиле на умјерене оквири (вид Графикон 5).

(6) Ефикасност наплате ПДВ-а

Чланице ЕУ-27 се значајно разликују у томе колико ефикасно прикупљају приходе од ПДВ-а. Постоје бројне мјере ефикасности ПДВ. Један од њих је 'Удио прихода од ПДВ-а' (енгл. *VAT revenue ratio* - VRR) који представља удио стварних прихода од ПДВ-а у приходима који би били прикупљени када би се на укупну крајњу потрошњу примијенила стандардна стопа, без изузећа. Показатељ VRR може представљати само полазну основу за оцјену ефикасности ПДВ система, с обзиром да се само на основу њега не могу оцијенити нити степен пореске евазије нити утицај пореске политике на ПДВ приходе. Осим тога, крајња потрошња из националних рачуна која се користи при израчунању VRR не одговара стварној пореској основици. Да би се извукли конкретнији закључци о ефикасности ПДВ система, потребно је извршити прилагођавање крајње потрошње како би се ближе процијенила ПДВ основица, као и раздвојити ефекте пореске политике и евазије на висину прихода од ПДВ-а. Тако се VRR може разложити на јаз који се односи на поштивање прописа и онај који је у вези са пореском политиком, односно на: ***compliance gap* и *policy gap***. *Policy gap* се рачуна под претпоставком пуног поштивања прописа, док се *compliance gap* рачуна узимајући у обзир политику онакву каква у стварности јесте. Чињеница која иде у прилог оваквом начину мјерења јазова је та да пореске администрације желе имати информације о ефикасности имплементације прописа у примјени, а не теоријских. *Compliance* и *policy* јазови нису независни један од другог. Степен поштивања законодавства између осталог зависи и од његовог уређења (изузећа, прагови опорезивања, снижене стопе). Промјена политике може утицати на *policy* и на *compliance gap*, док промјене у ефикасности провођења прописа утичу само на *compliance gap*.

Compliance gap у ЕУ-27

Compliance gap представља разлику између прихода који би се требали прикупити у идеалном систему прикупљања прихода од ПДВ-а и износа који се стварно прикупи. У анализи пореског јазу у чланицама Европске уније коју објављује Европска комисија *compliance gap* се назива *VAT gap* односно ПДВ јаз.

Према томе, ПДВ јаз мјери разлику између потенцијалних и прикупљених прихода, која се може приписати непоштивању пореских прописа, а не уређењу пореског законодавства. За рачунање ПДВ јаз потребни су подаци о прикупљеним приходима од ПДВ-а и оним који би били прикупљени у условима пуног поштивања законске регулативе (енгл. *VAT total tax liability according to the law* или VTTL). VTTL представља процјену теоретских ПДВ прихода на бази примијењених ПДВ прописа (стопе, изузећа и др.).

Напосљетку, ПДВ јаз се рачуна као разлика између VTTL и прикупљених ПДВ прихода (Једнакост 1), а такође се може изражавати у % VTTL, односно као удио те разлике у VTTL (Једнакост 2).

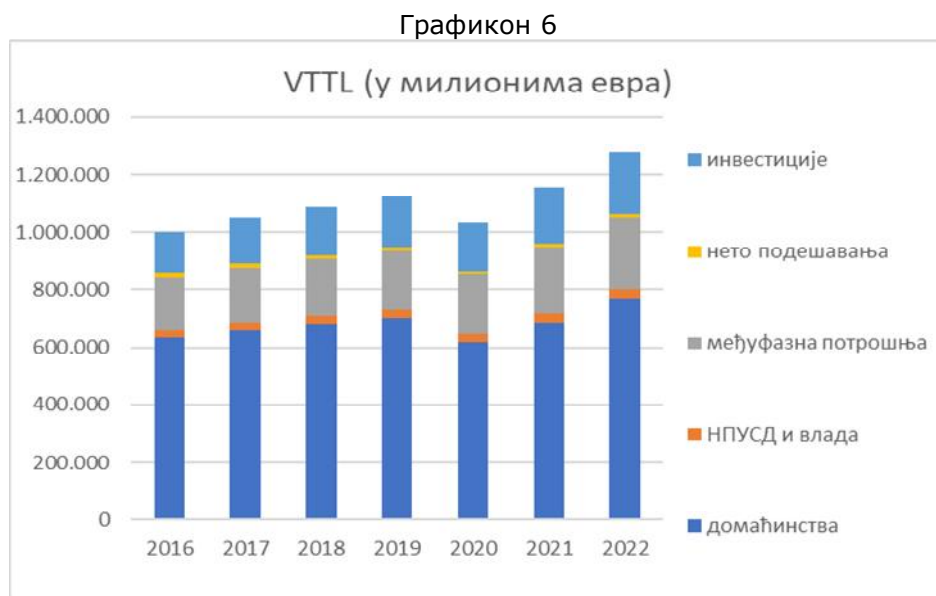
¹³ Израчун аутора на основу података из базе Еуростат, Gross domestic product (GDP) and main components, Final consumption expenditure of households, current prices, million euro; Last updated: 23/05/2025

Једнакост 1. ПДВ јаз= VTTL - ПДВ приходи

Једнакост 2. ПДВ јаз = (VTTL – ПДВ приходи) / VTTL

Процјена VTTL је веома комплексна процедура. Процјењивање према приступу „одозго према доле“ (енгл. *top-down*) врши се на основу макроекономских рачуна. ПДВ јаз израчунат на овај начин обухвата ПДВ садржан у свим компонентама агрегатне тражње и у свим институционалним секторима. Према макроекономском приступу, укупан теоретски ПДВ једнак је збиру теоретског ПДВ-а садржаног у потрошњи домаћинстава, фиксним инвестицијама и осталој потрошњи (владина и међуфазна) потрошња. Затим се врше бројна прилагођавања како би се узеле у обзир специфичности ПДВ система.

Графиком 6. приказана је висина и структура VTTL у периоду 2016-2022. године за ниво ЕУ-27. На нивоу ЕУ-27, VTTL је износио 1.276,6 млрд евра у 2022. години и виши је за 10,6% него у претходној години. У 2022. години је 60,1% VTTL-а чинила ПДВ обавеза домаћинстава (*household VAT liability*), 2,7% ПДВ обавеза непрофитних институција које услуге пружају домаћинствима и владе (*NPISH and government VAT liability*), 19,5% ПДВ обавеза на међуфазну потрошњу (*intermediate consumption VAT liability*), а остатак су обавезе на инвестиције (*GFCF VAT liability*) и нето усклађивања (*net adjustments*).

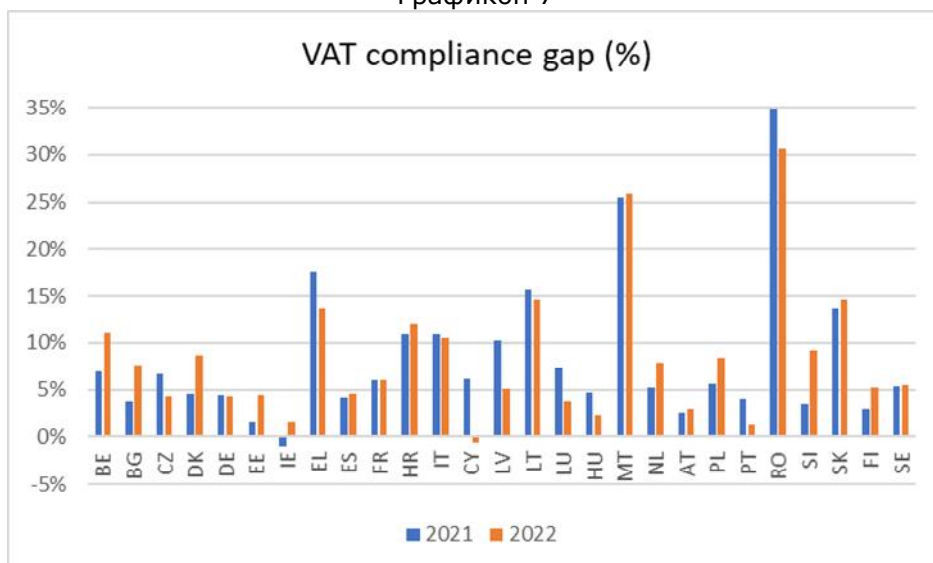

Извор: Израчун аутора на основу података ЕК (VAT gap in the EU- 2024 report, табеле 108-113)

Према последњој објављеној анализи ПДВ јаз Европске комисије¹⁴, у 2022. години је ПДВ јаз износио је 6,99% VTTL-а у ЕУ-27. У поређењу са 2021. годином, јаз се повећао за 0,4 процентна поена (VTTL-а). Посматрано по земљама чланицама, јаз се повећао у 15 чланица, у једној чланици је остао непромијењен (Француска), док је у осталим смањен (Графикон 7). Највише је порастао у Словенији и Данској (преко 4 п.п.), чланицама које имају релативно низак јаз.

¹⁴ European Commission, VAT gap in the EU – 2024 report, табела 4, стр. 29

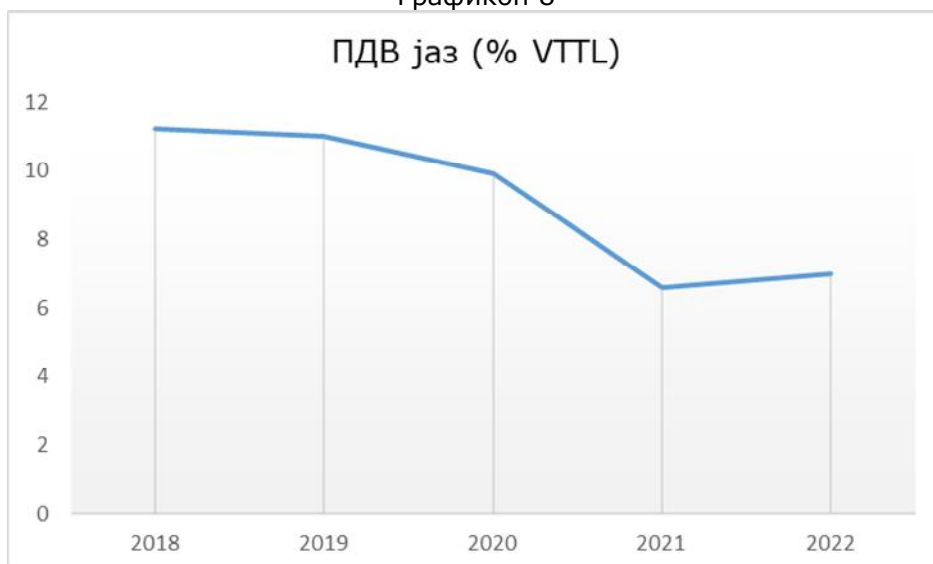
Графикон 7

Извор: European Commission, VAT gap in the EU- 2024 report, табела 116; приказ аутора

У извјештају ЕК се наводи да постоји одређени степен неизвјесности око процјена за 2020. и 2021. годину, те посљедично и израчуна промјене у односу на претходне године у 2022. години. Разлог је недоследност у методологији и нижи квалитет националне статистике због турбулентних услова 2020. и 2021. години. Из тог разлога су информативнија поређења процјена између 2019. и 2022. године. У поређењу са 2019. годином, посљедњом годином прије пандемије за коју су доступни подаци сличног квалитета као и они из 2022. године, ПДВ јаз у 2022. години је нижи за 4 п.п. (ПДВ јаз износио је 11% VTTL-а у 2019. години, вид. Графикон 8).

Графикон 8

Извор: European Commission, VAT gap in the EU- 2024 report, стр. 27; приказ аутора

(в) Владине политике опорезивања

Осим ефикасности наплате, владина политика опорезивања је изузетно важна за наплату прихода од ПДВ-а. Мисли се на политике изузећа, снижених стопа те других мјера у оквиру ПДВ система.

Због високе и растуће инфлације, многе државе чланице ЕУ одлучиле су увести привремене мјере у оквиру политике ПДВ-а како би подржале домаћинства и предузећа суочена с вишим трошковима живота и пословања. Смањења и изузећа првенствено су се односила на енергенте и горива. У 2022. години је 11 држава чланица увело или продужило смањење стопа или изузећа у тој области. Неке чланице су такође обезбиједиле пореске олакшице и одгођена плаћања, укључујући смањење ПДВ-а на основне робе и услуге, што је утицало на приходе од ПДВ-а.

На нивоу ЕУ, Директива Савјета 2022/542, усвојена 5. априла 2022. године, познате као Директива о смањеним стопама ПДВ-а¹⁵, увела је значајне промјене у структури стопа ПДВ-а у ЕУ. Ова правила су осмишљена како би се државама чланицама пружила већа флексибилност у стопама које могу примијенити.

Policy gap односи се на губитак прихода у односу на теоретске усљед примијењене политике опорезивања односно законских рјешења. Овај јаз уствари показује додатне приходе од ПДВ-а који би се теоретски могли прикупити ако би законодавци примијенили јединствену стопу ПДВ-а на коначну домаћу употребу свих роба и услуга. *Policy gap* се даље може разложити на јаз стопе (енгл. *rate gap*) и јаз ослобађања (*exemption gap*). *Rate gap* одражава утицај диференцијације ПДВ стопа, док је *exemption gap* резултат ослобађања.

Једнакост 3.
$$\text{VAT Policy gap} = \text{VAT rate gap} + \text{VAT exemption gap}$$

Укупни ниво *policy gap*-а на нивоу ЕУ-27 у 2022. години износио је 49,6% идеалног прихода. Од укупне вриједности од 49,6%, у 2022. години приближно 12,0% може се приписати примјени снижених стопа. Јаз ослобађања, тумачен као удио идеалног прихода од којег држава се одриче због различитих ослобађања или одржавања неких компоненти коначне потрошње домаћинства изван основице ПДВ-а, на нивоу ЕУ-27 у просјеку је износио 37,5% у 2022. години.¹⁶

Actionable и non-actionable компоненте policy gap-а

Постоје неке услуге које су ослобођене ПДВ-а јер би на њих било тешко наметнути ПДВ (нпр. пружање јавних добара, финансијске услуге и др.). Одузимањем износа изгубљених прихода од ПДВ-а узрокованих овим услугама од укупног *policy gap*-а добијамо тзв. *policy gap* у којем се може дјеловати (енг. *actionable VAT policy gap*) што је уствари износ додатних прихода од ПДВ-а који би законодавци реално могли прикупити укидањем снижених стопа и одређених ослобађања (Једнакост 4 и 5). *Policy gap* у којем се може дјеловати мјери изгубљени приход од ПДВ-а због смањених стопа ПДВ-а и ослобађања која би се, у принципу, могла укинути. Суштински циљ мјере за утврђивање јазу у којем се може дјеловати био је да се из укупног *policy gap*-а искључе вриједности које вјероватно неће бити опорезоване због практичних разлога и ограничења у наметању ПДВ-а (*non-actionable* компонента), односно јер је непрактично или излази изван контроле националних власти.

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/542/oj/eng>

¹⁶ Ibid, стр. 56

Једнакост 4. $\text{VAT Policy gap} = \text{VAT rate gap} + \text{actionable VAT exemption gap} + \text{nonactionable VAT exemption gap}$

Једнакост 5. $\text{Actionable VAT policy gap} = \text{Actionable VAT exemption gap} + \text{VAT rate gap}$

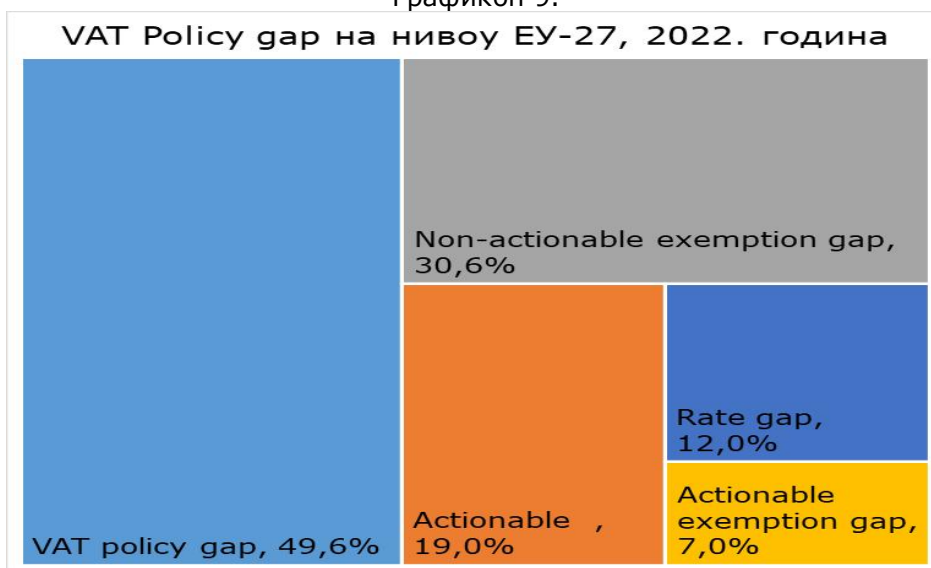
На нивоу ЕУ-27, *VAT policy gap* је у 2022. години био за 0,6 процентних поена већи него у 2019. години. У односу на 2021. годину, опао је за 0,2 п.п. *Actionable VAT policy gap* повећао се у 2022. години за укупно 1,4 процентна поена у поређењу са 2021. годином. Такође је остао приближно 1 процентни поен изнад периода прије вируса корона (2018. и 2019. године). *Non-actionable exemption gap* смањιο се у 2022. години за 1,6 процентних поена у односу на претходну годину.

Табела 1. *Policy gap* у ЕУ-27 и његове компоненте

		2018	2019	2020	2021	2022
1	Јаз стопе (<i>Rate gap</i>)	11,5%	11,5%	11,2%	11,0%	12,0%
2	Јаз ослобађања у којем се може дјеловати (<i>Actionable exemption gap</i>)	6,6%	6,5%	6,7%	6,6%	7,0%
3= 1+2	<i>Policy gap</i> у којем се може дјеловати (<i>Actionable VAT policy gap</i>)	18,1%	18,1%	17,9%	17,6%	19,0%
4	Јаз ослобађања на који се не може дјеловати (<i>Non-actionable exemption gap</i>)	31,2%	30,9%	33,0%	32,2%	30,6%
5= 3+4	Јаз ПДВ-а повезан са политикама (<i>VAT policy gap</i>)	49,3%	49,0%	50,9%	49,8%	49,6%

Извор: European Commission, VAT gap in the EU- 2024 report; приказ аутора

Графикон 9.

Извор: European Commission, VAT gap in the EU- 2024 report; приказ аутора

Чланице с највећом вриједношћу *policy gap*-а а у 2022. години биле су исте као и у 2021. години. То су: Шпанија (57,2%), Италија (55,3%) и Грчка (54%). *Actionable VAT policy gap* био је највећи у Шпанији (27%), Грчкој (26,5%) и Пољској (25,4%).

Actionable standard VAT rate

Такозвана „*actionable standard VAT rate*“ која представља јединствену ПДВ стопу која би изједначила постојећи VTTL и онај ако би се елиминисали сви изузеци и снижене стопе које се могу укинути, у просјеку је у ЕУ-27 износила 16,6%. То значи да би такви системи могли имати нижу стандардну стопу ПДВ-а за приближно 4,9 процентних поена, како би остали неутрални у погледу висине VTTL-а.

Оквир 1. Наплата ПДВ-а у БиХ у 2022. години у односу на претходну годину

Процјене ПДВ јаз за Босну и Херцеговину нису рађене. Учешће нето прихода од ПДВ-а у БДП-у се повећало за 0,2 п.п. у 2022. години у односу на претходну годину. Осим тога, учешће нето ПДВ-а у укупној крајњој потрошњи (домаћинства, НПУСД, влада) порасло је за 0,1 п.п., што у условима јединствене ПДВ-стопе може говорити о расту ефикасности наплате.

У 2022. години је остварена стопа раста ПДВ-а од високих 15,6%, док су укупни нето приходи од индиректних пореза на ЈР УИО расли по стопи од 13,1%.

Основни фактори раста ПДВ-а у 2022. години су:

- Номинални раст БДП-а у 2022.г. (БХАС, 23.1.2025.године): 13,6%;
- Номинални раст издатака за крајњу потрошњу домаћинстава у 2022. години: 15,3%;
- Просјечна годишња инфлација у 2022. години (БХАС; ТБ 09, Сарајево, 2023): 14%

Сажетак

У односу на претходну годину, у 2022. години су - приходи опште владе ЕУ од ПДВ-а порасли за 10,5%. Фактори који су утицали раст ПДВ-а су:

- Стопа инфлације у ЕУ-27 износила високих 9,2% у 2022. години;
- Номинални раст БДП-а у ЕУ-27 у 2022. години износио је 9,1% у односу на претходну годину;
- Номинални раст финалне потрошње домаћинстава у 2022. години износио је 12,3% у односу на претходну годину;
- На нивоу ЕУ-27, VTTL је порастао за 10,6% у 2022. у односу на претходну годину;
- ПДВ јаз (*VAT compliance gap*) се повећао за 0,4 процентна поена (VTTL-а) у односу на претходну годину;
- *VAT policy gap* је у 2022. години је опао за 0,2 п.п. у односу на претходну годину. При томе се *actionable VAT policy gap* повећао за укупно 1,4 процентна поена док се *non-actionable exemption gap* смањено се у 2022. години за 1,6 процентних поена у односу на претходну годину. Ако посматрамо структуру *actionable VAT policy gap*-а, јаз стопе се повећао за 1 п.п., а јаз ослобађања (*actionable*) за 0,4 п.п.

Архива билтена:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=s